

МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНИХ ВИШАХ

У статті розглянуто основні шляхи реалізації міжкультурного аспекту в процесі вивчення іноземної мови. З'ясовано, що для повноцінного міжкультурного спілкування майбутній фахівець аграрної галузі, окрім володіння іноземною мовою, має знати культуру іншомовної країни. У результаті дослідження окреслено елементи іншомовної культури, необхідні для майбутньої професійної діяльності аграрія. Виокремлено міжкультурні вміння та навички, які формуються у студентів під час культурологічно спрямованого навчання іноземної мови. Визначено також ефективні методи й засоби навчання, що сприяють пізнанню іншомовної культури, формуванню міжкультурних умінь і навичок студентів аграрного вишу.

Ключові слова: міжкультурне спілкування, іншомовна культура, діалог культур, іноземна мова, майбутні аграрії, аграрний виш, мовленнєвий етикет, норми мовленнєвої поведінки.

Постановка проблеми. Зміни в міжнародному співробітництві України передбачають становлення якісно нової парадигми вищої аграрної освіти. Характер оновленої вищої аграрної освіти має спрямованість на посилення зв'язків зі світом праці, розвиток міжкультурних відносин. Для майбутніх фахівців аграрної галузі з'являються нові можливості та перспективи співпраці із закордонними партнерами, що передбачає розширення меж проникнення в іншомовну культуру, розвиток діалогу культур. Спостерігаються зміни у контексті вивчення іноземних мов. Навчання студентів іноземної мови в період налагодження міжкультурних і міжособистісних зв'язків розуміється як підготовка до діалогу культур (рідної та іншомовної).

В умовах посилення міжнародних економічних зв'язків успішна професійна діяльність фахівців значно залежить не лише від володіння ними професійними компетенціями, але й від володіння іноземною мовою, знання норм комунікативної поведінки й етикету, особливостей культури, з представниками якої налагоджуються ділові відносини. Набуття досвіду міжкультурного спілкування забезпечуватиме майбутнім аграріям конкурентоспроможність на світовому ринку праці. Знання норм поведінки та традицій спілкування дозволить учасникам мовленнєвого акту, які належать до різних національних культур, адекватно розуміти один одного, тобто сприятиме ефективній міжкультурній комунікації. Отже, для успішного міжкультурного спілкування майбутній фахівець аграрної галузі має не лише добре володіти іноземною мовою, але й знати культуру іншомовної країни.

Однак процес знайомства з іншомовною культурою не буде достатньо ефективним без створення умов для усвідомлення відмінностей рідної та іншомовної культур. Тобто мова йде про міжкультурний аспект у викладанні іноземної мови, що передбачає застосування прийомів, спрямованих на вивчення іноземної мови у зв'язку з вивченням іншомовної культури для досягнення повноцінного міжкультурного спілкування.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури засвідчив, що існує значна кількість досліджень, пов'язаних із вивченням окремих аспектів визначеної проблеми. Провідні вітчизняні та закордонні науковці особливу увагу приділяють співвивченню мови та культури. Так, питанням теорії міжкультурної комунікації, діалогу культур присвячено праці Н. Алмазової, О. Садохіна, О. Тарнопольського, С. Тер-Мінасової, А. Щукіна та ін. Вивчення мов у зв'язку з вивченням культур розглядали І. Бім, Є. Верещагін, В. Костомаров, Р. Мільруд, Ю. Пассов, В. Сафонова, П. Сисоєв, М. Байрам (M. Yuram), К. Крамш (C. Kramsch), Г. Нойнер (G. Neuner), С. Савіньон (S. Savignon) та ін.

Окремі питання навчання студентів аграрних вишів репрезентовано в студіях Н. Зуєнко (формування комунікативної культури майбутніх аграріїв), Н. Костиці (культурологічна підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі),

О. Кунашенко (формування культури спілкування майбутніх менеджерів аграрного профілю), Ю. Ніколаєнко (підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі) та ін. Проте питання застосування міжкультурного аспекту у процесі вивчення іноземної мови студентами аграрних вишів не було до цього часу предметом окремого дослідження.

Мета статті – охарактеризувати роль міжкультурного аспекту у процесі вивчення іноземної мови в аграрних вишах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі загальнонаукові методи, як аналіз педагогічних джерел з проблеми міжкультурної комунікації, діалогу культур; узагальнення й синтез наукового знання щодо вивчення іноземної мови у зв'язку з вивченням іншомовної культури.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні навчання іноземної мови виходить далеко за межі процесу формування вміння розуміти співрозмовника, висловлювати власні думки. Оволодіння іноземною мовою передбачає не лише навчання іншомовної комунікації, але й формування особистості майбутнього фахівця, здатного до міжкультурного спілкування. Водночас для успішного міжкультурного спілкування, окрім володіння іноземною мовою, майбутній фахівець повинен знати культуру іншої країни, а також мати високий рівень загальної культури. У контексті вирішення цієї проблеми особливого значення набуває дисципліна «Іноземна мова».

В аграрних вишах вивчення іноземних мов (англійської, німецької, французької, польської) є невід'ємною складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Спілкування іноземною мовою є важливим показником професійної культури фахівця в галузі сільського господарства й загальнокультурного розвитку особистості. Сучасні умови ринку праці спонукають роботодавців аграрного сектору віддавати перевагу фахівцям, які володіють не лише найсучаснішим професійним досвідом, але й іноземною мовою. Безумовно, володіння іноземною мовою підвищує конкурентоспроможність і мобільність фахівців на міжнародному ринку праці.

Підвищенню практичної значущості іноземної мови в аграрних вишах сприяє розвиток контактів із іноземними партнерами щодо постачання сільськогосподарської техніки, посівного матеріалу та добрив, що вимагає від майбутніх фахівців знання професійної лексики й наявність комунікативних навичок. Крім того, в результаті встановлення партнерських зв'язків між вишами, багато студентів бере участь у різноманітних міжнародних конференціях, що також вимагає якісної мовної підготовки.

Зазначимо, що головним фактором, що стимулює процес іншомовного спілкування, є мотивація. Результати досліджень науковців свідчать про те, що мотивація студентів у процесі вивчення іноземної мови в аграрному виші орієнтована здебільшого на професійну діяльність (Рідель, 2010). Підвищенню мотивації вивчення іноземної мови сприяє можливість проходження виробничої практики та стажування на провідних світових сільськогосподарських підприємствах і фермах. У процесі євроінтеграції системи вищої освіти України стає актуальною академічна мобільність студентів аграрних вишів, яка надає їм можливість отримати сучасні знання та практичний досвід у вишах Данії, Канади, Німеччини, Польщі, США та ін. До студентів аграрних вишів, які проходять практику чи стажування за кордоном, висувуються додаткові вимоги щодо володіння іноземними мовами. Відповідно до пункту 3.2 наказу Міністерства аграрної політики України від 15.06.05 № 264 «Про затвердження Положення про проведення практики студентів аграрних вищих навчальних закладів України за кордоном», до участі в конкурсному відборі на міжнародні програми практичного навчання допускаються студенти, які володіють іноземною мовою країни, у якій проходить практика (Положення про проведення практики студентів, 2005).

Безперечно, викладання іноземної мови має бути професійно орієнтованим. Виникнення в майбутніх аграріїв інтересу до міжкультурного спілкування на основі професійних потреб має стимулювати викладач. Оптимально організований процес навчання іноземної мови сприяє підготовці особистості майбутнього аграрія до адекватного сприйняття іншомовної культури, свідомого ставлення до наявних стереотипів, може допомогти виробити власну лінію

поведінки в різних ситуаціях міжкультурних контактів. Таким чином, вивчення іноземної мови в аграрному виші необхідно розглядати як навчання засобу міжнаціонального та міжкультурного спілкування з метою реалізації комунікативних і пізнавальних потреб майбутнього фахівця (Фоменко, 2015). Однак вивчення іноземної мови й використання її як засобу міжнаціонального й міжкультурного спілкування неможливе без різнобічного знання культури носіїв мови, їхнього світогляду, способу життя, звичаїв і традицій.

Сучасна концепція іншомовної освіти ґрунтується на інтегрованому навчанні мови й культури країни, мова якої вивчається, тобто на діалозі рідної та іноземної культур. Згідно з концепцією співвивчення мови та культури, «мова має вивчатися не лише як засіб комунікації, але також як засіб занурення в культуру суспільства, мова якого вивчається» (Тарнопольський, Складенко, 2003). Відповідно до цієї позиції має відбуватися вивчення мови у зв'язку з вивченням культури носія мови, оскільки національні відмінності у спілкуванні зумовлені не стільки лінгвістичним аспектом, скільки переважно соціальним і культурним.

Загальновідомо, що культура є продуктом соціальної активності й визначальним чинником розвитку особистості: через залучення до культури відбувається формування людини як соціальної особистості. Ми погоджуємося з поглядом дослідниці Л. Лебедик про те, що «саме через культуру здійснюється природне входження особистості в професійне й соціальне життя» (Лебедик, 2015). Культура особистості як цілісне утворення визначається глибиною й мірою засвоєння нею національних і загальнолюдських надбань матеріальної та духовної культури; перетворенням їх на свій внутрішній світ; умінням застосовувати в процесі життєдіяльності й спілкування з іншими людьми.

Для плідної співпраці з іноземними партнерами й ефективного міжкультурного спілкування майбутнім аграріям необхідно знати особливості світосприйняття різних народів, їхні традиції, звичаї, цінності, норми комунікативної поведінки. Культурологічна обізнаність сприяє правильній інтерпретації подій, а також запобіганню непорозуміння в процесі міжкультурного спілкування.

Проведений аналіз навчальних програм дисциплін «Англійська мова», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», які викладаються в аграрному виші, свідчить про те, що до змісту дисциплін включено країнознавчий матеріал з метою знайомства студентів із іншомовною культурою, що передбачає набуття знань про норми поведінки, повсякденне життя носіїв мови тощо (Литвинко, Марченко, Байдак, 2015).

Дослідники (Є. Верещагін, В. Костомаров (Верещагін, Костомаров, 2005), С. Тер-Мінасова (Тер-Мінасова, 2000) та ін.) визначають іншомовну культуру як невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови. До знань іншомовної культури відносять країнознавчі знання про народ-носія мови, про національний характер, ментальність, про спільне та відмінне у світобаченні й сприйнятті представників різних країн. Це знання про надбання у сфері освіти, про історично-культурну спадщину, про особливості побуту, традицій, обрядів і звичаїв. Це також відомості про державний устрій країни, її історію, географію, про особливості економічного розвитку, сільського господарства; відомості про сучасне життя народу, про суспільних діячів, видатних людей. Це комплекс знань про соціальні норми та певні стереотипи поведінки носіїв мови; знання про національні та загальнолюдські цінності (Верещагін, Костомаров, 2005).

Для майбутньої професійної діяльності аграріїв корисними є знання про специфіку ведення сільського господарства в іншомовних країнах, особливості побуту аграріїв; агротехнічні знання щодо землеробської культури; знання про традиційні види аграрної діяльності тощо.

Таким чином, зростає роль засвоєння студентами не лише мовленнєвих умінь і навичок, але й культурної інформації про іншомовну країну, норм і способу життя, системи понять, кодексу поведінки, загальноприйнятих форм діяльності, правил, законів, принципів і цінностей суспільства, в якому функціонує мова.

П. Сисоєв акцентує увагу на тому, що знання іншомовної культури дозволяє бути адекватними учасниками міжкультурної комунікації. Як зазначає дослідник, незнання прийомів і засобів усного та письмового передавання інформації

представниками певної культури (мовні варіанти, мова жестів і невербального спілкування, особливості писемної комунікації) може спричинити непорозуміння або конфлікти між представниками різних культур (Сисоєв, 2001).

Збільшення кількості іноземних студентів в аграрних вишах підвищує актуальність проблеми взаємодії представників різних культур. Однак спілкування з представниками інших культур може бути ускладнене не лише через мовний бар'єр. Відмінності у традиціях і культурі часто ускладнюють процес комунікації з іноземними студентами в навчальних, повсякденних і побутових ситуаціях. Цілком зрозуміло, що подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур. Для цього потрібно подолати бар'єр культурний.

Для того, щоб комунікативна взаємодія відбулася й досягла бажаного результату, співрозмовники мають знати закони такої комунікації, як-от: поведінка, культура, наміри, комунікативні табу тощо, й дотримуватися всіх норм спілкування. Норми мовленнєвої поведінки визначають взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності. Так, знання та дотримання правил мовленнєвої поведінки, прийнятих у іншомовній країні, сприяє досягненню взаєморозуміння у процесі ділового спілкування з представниками іншомовної культури, установленню доброзичливих стосунків, оволодінню способами репрезентації рідної культури.

Г. Нойнер (Neuner, 2003) наголошує, що у процесі оволодіння іншомовною культурою під час вивчення іноземної мови студенти спираються на вже накопичені знання з географії, історії, сформовані певні уявлення про культуру, що вивчається. У ході взаємопроникнення культур студенти застосовують пізнавальні способи рідної культури та використовують набутий досвід для усвідомлення іншомовної культури, починають орієнтуватися під час міжкультурного спілкування та діяти відповідно до загальноприйнятих норм цієї культури.

Культурологічно спрямоване навчання іноземної мови в аграрних вишах має сформувати в студентів такі міжкультурні вміння та навички:

- виокремлювати загальне й специфічне в культурі рідної та іншомовної країн;
- порівнювати значення культурологічних процесів і явищ у різних культурах;
- адекватно реагувати на мовленнєві та немовленнєві коди співрозмовника;
- прогнозувати можливу мовленнєву та немовленнєву поведінку співрозмовника та вміти адекватно поводити себе у вербальному й поведінковому аспектах;
- орієнтуватися в ситуаціях міжкультурного спілкування; долати міжкультурні непорозуміння під час спілкування у формі «діалогу культур».

Осягаючи культурні реалії іншомовної країни в процесі вивчення іноземної мови, майбутні аграрії засвоюють систему цінностей іншої нації, здійснюють порівняльний аналіз, знаходять подібне й відмінне та вибудовують власну систему цінностей. Велику значущість для студентів мають також знання національного етикету, побуту, свят.

На нашу думку, навчання міжкультурного спілкування в процесі вивчення іноземної мови неможливе без формування іншомовного мовленнєвого етикету. Зазначимо, що саме в мовленнєвому етикеті найповніше проявляється стан мовної культури, етичної орієнтації між людьми. Безсумнівно, формування іншомовного мовленнєвого етикету має відбуватися в умовах, максимально наближених до реальної комунікації.

На практичних заняттях із дисциплін «Іноземна мова», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» студенти відпрацьовують вживання етикетних форм вітання, звертання, знайомства, прощання, вибачення, подяки тощо. Мовленнєві ситуації, що створюються на занятті викладачем, моделюють умови реального використання іноземної мови у спілкуванні з представниками іншомовної культури.

Вважаємо за необхідне використовувати ефективні методи навчання, що сприяють пізнанню іншомовної культури, формуванню міжкультурних умінь і

навичок, як-от: рольові та ділові ігри, метод культурних капсул, метод проектів тощо.

Навчаючи студентів форм мовленнєвої поведінки, впроваджуються в практику такі комунікативні вправи, як *рольові й ділові ігри*, що сприяють не лише реалізації професійних завдань майбутніх аграріїв на основі активізації їхніх мовленнєвих умінь і навичок, але й засвоєнню культурних реалій ділової сфери. Беручи участь у рольовій грі, студенти засвоюють норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки. Прикладом рольової гри може бути «Запрошення іноземного друга на день народження», «Інтерв'ю з іноземним студентом щодо традицій святкування Нового року», «Екскурсія територією аграрного університету» тощо.

У процесі ділових ігор майбутні аграрії розширюють свій словниковий запас професійної термінології, знайомляться з формами формальних і неформальних стосунків; засвоюють основи вербальної й невербальної комунікації, норми та правила міжкультурної поведінки; вчать засвоювати стандарти ділового спілкування в різноманітних ситуаціях. Ділова гра сприяє формуванню необхідних особистісних якостей і здатності до спільної діяльності, вмінь і навичок соціальної взаємодії. Умови, що максимально наближені до реальних професійних ситуацій, дають можливість студентам об'єктивно оцінити свої знання та переконатися в необхідності їх подальшого вдосконалення.

На практичних заняттях проводяться ділові ігри в парах, у малих групах. Потім результати роботи аналізуються всією групою студентів. Майбутні аграрії відпрацьовують навички мовленнєвого етикету, використовуючи фахову лексику, а також застосовуючи засоби невербального спілкування. Наприклад, на заняттях із іноземної мови доцільним є застосування ділових ігор на тему «Запрошення іноземних партнерів на День поля», «Працевлаштування на агрофірму», «Зустріч іноземних гостей на фермі» тощо.

Метод культурних капсул полягає в короткому описі деяких аспектів іншомовної культури (наприклад, культурні пам'ятки, традиції харчування, традиції святкування Різдва, весільні обряди тощо) та подальшому порівнянні з

культурними реаліями в рідній культурі. Засвоєння інформації про факти іншомовної культури у вигляді автентичних матеріалів на порівняльно-зіставній основі, виділення відмінностей між культурами зумовлює активізацію попередніх знань і особистісного досвіду студентів. Робота з автентичним матеріалом може проводитися на таких зразках, як поради, путівники визначними місцями Великої Британії (Америци, Німеччини, Франції); рецепти приготування страв; статті з газет і журналів; листівки тощо. Питання інтерпретації культурних відмінностей є обов'язковим етапом обговорення. У результаті обговорення студенти усвідомлюють культурні відмінності в комунікативній поведінці людей. Такі завдання сприяють розвитку в студентів навичок виокремлювати необхідну країнознавчу інформацію, робити порівняльний аналіз фактів української культури з іншомовною.

Метод проектів. Проектна робота формує у студентів творчу активність, пізнавальну діяльність і залучає їх до пошуково-дослідницької діяльності. Серед загальнодидактичних вимог щодо ефективного використання методу проектів виокремлюють наявність актуальної проблеми (або завдання), що вимагає дослідницький пошук для її вирішення (наприклад, дослідження особливостей мовленнєвого етикету інших народів; історії виникнення різноманітних свят або традицій; особливості харчування в іншомовних країнах тощо). Працюючи над проектами, студенти вчаться використовувати різноманітні джерела інформації, знаходити власний шлях розв'язання проблемних завдань, виокремлювати найкорисніше, що допоможе у вирішенні проблеми. Результатами такої діяльності є проекти, як-от: «Стереотипи британської культури», «Вплив американської культури на стиль життя українців», «Британська культура та її цінності», «Традиції святкування Різдва в англомовних країнах» тощо.

Студенти залучаються до проектної діяльності, виконання навчальних проектів із використанням інтернет-ресурсів. На наше глибоке переконання, застосування *інтернет-ресурсів* також сприяє ефективному засвоєнню іншомовної культури. Студенти, які вивчають іноземну мову із використанням мережі Інтернет, можуть поглиблювати знання як з мови, так і з культури, за

допомогою роботи з автентичними ресурсами. Використання інформаційної мережі Інтернет в процесі пізнання іншомовної культури, на думку дослідників, дає можливість знайомитися зі світовими культурними надбаннями та досягненнями культури в різних мовних спільнотах; спілкуватися з представниками інших культур (Сафонова, Панченко, 2010).

На основі перегляду навчальних відеофільмів або відеосюжетів, за допомогою навчальних та інформаційних сайтів студенти знайомляться з культурними реаліями іншомовної країни; вивчають особливості мовленнєвої поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій іншомовної країни; мають можливість листуватися електронною поштою із представниками іншомовної країни (Полат, 2001). Безперечно, автентичні відеоматеріали якомога повніше передають інформацію про іншомовні країни, оскільки вони повністю зберігають невербальний компонент процесу комунікації: жести, міміку, знаки візуальної інформації тощо. Використання відеокурсів та автентичних матеріалів під час вивчення іноземної мови забезпечує підготовку студентів до ситуації реального спілкування з носіями іншомовної культури.

Комунікативні вправи, мовленнєві ситуації та використання навчальних відеосюжетів допомагають студентам оволодіти іншомовним мовленнєвим етикетом, навчають виокремлювати загальне й специфічне у мовленнєвій поведінці носіїв мови, сприяють включенню у процес міжкультурного спілкування.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Викладання іноземної мови з урахуванням міжкультурного аспекту створює сприятливі умови для ефективної взаємодії майбутніх аграріїв з представниками різних культур, усуваючи непорозуміння в процесі міжкультурного спілкування.

У дослідженні проаналізовано особливості використання таких методів навчання, як рольові й ділові ігри, метод культурних капсул, метод проектів. Встановлено, що використання цих методів сприяє підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі до участі в міжкультурному діалозі.

На наш погляд, перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі може бути порівняння явищ, елементів, рис, що притаманні культурі українського народу та культурі народу-носія іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин, Е.М., Костомаров, В.Г. (2005) *Язык и культура*. Москва: Индрик. (Vereschagin, E.M., Kostomarov, V.G. (2005) *Language and culture*. Moscow: Indric).

2. Лебедик, Л.В. (2015) Підготовка викладача вищої школи до проектування дидактичних систем на основі культурологічного підходу. *Імідж сучасного педагога*, 10. 14–18 (Lebedyk, L.V. (2015) High school teacher training to design the didactic systems based on cultural approach. *Image of the modern pedagogue*, 10, 14–18).

3. Наказ Міністерства аграрної політики України від 15.06.05 № 264 «Про затвердження Положення про проведення практики студентів аграрних вищих навчальних закладів України за кордоном». Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0855-05> (Order of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine dated June 15, 2005, No. 264 “On approval of the regulation on the practice of students of Ukrainian agrarian higher education institutions abroad”) (2005). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0855-05>

4. Полат, Е.С. (2001) Інтернет на уроках іностраниого языка. *Иностранные языки в школе*, 2, 14–19 (Polat, E.S. (2001). Internet at the lessons of a foreign language. *Foreign languages at school*, 2, 14–19).

5. Литвинко, О.А., Марченко, Т.А., Байдак, Л.І. (2015) Програма навчальних дисциплін «Англійська мова», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Англійська мова професійного спрямування» для підготовки бакалаврів усіх спеціальностей. Суми: Сумський національний аграрний університет. (Litvinko, O.A., Marchenko, T.A., Baidak, L.I. (2015) Curriculum program “English”, “English (for specific purposes)”, “English of professional orientation” for the preparation of bachelors of all specialties. Sumy: Sumy National Agrarian University).

6. Рідель, Т.М. (2010) Професійна мотивація та її роль у формуванні мотивації до вивчення іноземних мов в аграрному вузі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (6), 359–365 (Riedel, T.M. (2010) Professional motivation and its role in forming the motivation to study foreign languages at an agrarian university. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (6), 359–365).

7. Сафонова В.В., Панченко Л.В. (2010) Электронная британская пресса в фокусе межкультурного языкового образования: методические аспекты и проблемы. *Иностранные языки в школе*, 7, 2–12 (Safonova, V.V., Panchenko, L.V. (2010) Electronic British press in the focus of intercultural language education: methodological aspects and problems. *Foreign languages at school*, 7, 2–12).

8. Сысоев П.В. (2001) Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка. *Иностранные языки в школе*, 4, 12–18 (Sysoev, P.V. (2001) Language and culture: in search of a new direction in teaching the culture of the country of the language being studied. *Foreign languages at school*, 4, 12–18).

9. Тарнопольський, О.Б., Скляренко, Н.К. (2003) Стандарти комунікативної поведінки у США: посіб. для студентів старших курсів, які вивчають англ. мову як спеціальність. Київ: ІНКОС. (Tarnopolsky, O.B, Sklyarenko, N.K (2003) *Standards of communicative behavior in the United States: Manual for undergraduate students studying English as a specialty*. Kyiv: INKOS).

10. Тер-Минасова, С.Г. (2000) Язык и межкультурная коммуникация. Москва: Слово. (Ter-Minasova, S.G. (2000) *Language and intercultural communication*. Moscow: Slovo).

11. Фоменко, Т.М. (2015) Вивчення іноземних мов в аграрних ВНЗ. *Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф. «Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика» (Хмельницький, 16–17 жовтня 2015 р.)*. Херсон: Гельветика, 140–142. (Fomenko, T.M. (2015) Study of foreign languages in agrarian universities. *Materials of the 2nd International scientific and practical conference “Modern pedagogy: theory, methodology, practice” (Khmelnitsky, October 16–17, 2015)*. Kherson: Helvetica, 140–142).

12. Neuner, G. (2003) Socio-cultural interim worlds in foreign language teaching and learning. *Intercultural competence*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, pp. 15–63.

РЕЗЮМЕ

Татьяна Фоменко. Межкультурный аспект в преподавании иностранного языка в аграрных вузах

В статье рассмотрены основные пути реализации межкультурного аспекта в процессе изучения иностранного языка. Выяснено, что для полноценного межкультурного общения будущий специалист аграрной отрасли, кроме владения иностранным языком, должен знать культуру иноязычной страны. В результате исследования определены элементы иноязычной культуры, необходимые для будущей профессиональной деятельности агрария. Выделены межкультурные умения и навыки, которые формируются у студентов во время культурологического направленного обучения иностранному языку. Определены методы и средства обучения, способствующие познанию иноязычной культуры, формированию межкультурных умений и навыков студентов аграрного вуза.

Ключевые слова: межкультурное общение, иноязычная культура, диалог культур, иностранный язык, будущие аграрии, аграрный вуз, речевой этикет, нормы речевого поведения.

SUMMARY

Tatiana Fomenko. Intercultural aspect in teaching foreign language in agrarian higher education institutions

The research deals with the determining the main ways of realizing the intercultural aspect in the process of a foreign language study.

The development of contacts with foreign partners, the growth of interpersonal communication in the professional activity of agrarians, the expansion of cultural boundaries significantly affects the role of foreign language knowledge in the process of professional training of future specialists. It is noted that for effective intercultural communication the future specialist of the agrarian sector, besides knowing a foreign language, must know the foreign language culture.

The main elements of foreign language culture, which are necessary for the future professional activity of the agrarian, are brought into light. Among them is knowledge of a foreign language culture which includes knowledge about the historical and cultural heritage, the peculiarities of life, traditions, rituals and customs. This is knowledge about the people, the national character, mentality, about social norms and certain stereotypes of the behavior of native speakers. Knowledge about the specifics of agriculture, traditional types of agrarian activities in foreign-speaking countries, peculiarities of agrarians' everyday life is also useful for future professional activity of agrarians.

As a research result, the intercultural skills which are developed during the course of cultural-oriented teaching of a foreign language are distinguished as well. Culturally-oriented study of a foreign language in agrarian higher education institutions should form such intercultural skills and abilities of the students: to distinguish the general and specific in the culture of the native and foreign languages; to compare the values of culturological processes and phenomena in different cultures; to respond adequately to the speech and infant code of the interlocutor; to predict the possible speech and infantile behavior of the interlocutor and be able to adequately behave in verbal and behavioral aspects; to orient in situations of intercultural communication; to overcome intercultural misunderstandings when communicating in the form of a "dialogue of cultures".

The peculiarities of the use of such teaching methods as role and business games, the method of cultural capsules, the method of projects that promote knowledge of foreign languages, formation of intercultural skills of students of agrarian higher education institution are also determined. It is noted that the implementation of such methods contributes to the training of future specialists in the agrarian sector to participate in intercultural dialogue.

Key words: *intercultural communication, foreign language culture, dialogue of cultures, foreign language, future agrarians, agrarian higher education institution, speech etiquette, norms of speech behavior.*